

Zdzisław NOWAKOWSKI
Wyższa Szkoła Informatyki, Zarządzania i Administracji w Warszawie

NOWE GWARANCJE BEZPIECZEŃSTWA POLSKI W XXI W. - WYBRANE PROBLEMY

W artykule omówiono warunki i proces przystąpienia Polski do NATO, stanowisko Rosji wobec rozszerzenia NATO, miejsce Polski w Sojuszu Północnoatlantyckim oraz akcesję naszego kraju do NATO i nowe gwarancje bezpieczeństwa narodowego wolnej, demokratycznej Polski.

1. UWAGI OGÓLNE

Polska coraz mocniej angażując się w tworzenie systemu bezpieczeństwa Europy w oparciu o współpracę transatlantycką w latach 1992-1998 odchodziła od idei umacniania KBWE/OBWE. Do takiego rozwoju rzeczy przyczyniło się coraz silniejsze kojarzenie tej instytucji z wcześniejszymi doświadczeniami historycznymi związanymi z układem Jałtańskim. Natomiast przeprowadzenie procesu przystąpienia Polski do NATO przy jednoczesnym zmarginalizowaniu OBWE możliwe było dzięki rozbiciu wewnętrznemu w Rosji po rozpadzie ZSRR i, co za tym idzie, w obliczu braku polityki wobec Europy Środkowej.

Przed przystąpieniem Polski do struktur Sojuszu Północnoatlantyckiego rolę KBWE/OBWE zredukowano w polskiej polityce bezpieczeństwa do wyłącznie jednego z elementów całego systemu współpracujących organizacji. Ponadto nie przypisywano OBWE innych możliwości niż działanie na rzecz zapobiegania konfliktom, tym bardziej nie nadawano jej możliwości kierowania rozwiązywaniem konfliktów.

2. POLSKA I SOJUSZ PÓŁNOCNOATLANTYCKI

Po zakończeniu transformacji ustrojowej w Polsce KBWE postrzegano jako instytucję kluczową dla bezpieczeństwa europejskiego, szczególnie ważną dla kraju ze względu na możliwość przybliżenia się do państw Europy Zachodniej i wypełnienia luki po rozpadającym się Układzie Warszawskim. Od chwili zmiany kierunku polskiej polityki bezpieczeństwa w stronę NATO - a członkostwo w organizacji stało się oficjalnym celem - udowodniano, że nie stoi to w sprzeczności z dotychczasowym zaangażowaniem w proces KBWE.

Kraje Europy Środkowej i Polska: „zrozumiały, że aktywny udział był jednym z czynników warunkujących ich wejście do NATO, gdyż państwa zachodnie w obawie przed odtworzeniem się politycznych podziałów Europy uznały, iż OBWE będzie ważną instytucją dialogu i współpracy z Rosją i innymi państwami, które nie zostały zaproszone do Sojuszu. Tak więc Polska wybierając prozachodnią opcję polityki zagranicznej

i polityki bezpieczeństwa musiała prowadzić równocześnie – funkcjonalnie z nią związaną bądź wręcz warunkującą ją – politykę wzmocnienia OBWE jako najszerzej struktury euroatlantyckiej¹.

Podczas spotkania ministrów spraw zagranicznych państw członkowskich NATO, które odbyło się 7 – 8 czerwca 1990 r. opublikowano „Posłanie z Turneberry” zawierające deklarację współpracy z państwami z wcześniej uznawanymi za nieprzyjacielskie jak to określono w „duchu wolności demokracji i sprawiedliwości”.

W Radzie Północnoatlantyckiej zwołanej na poziomie szefów państw i głów rządów zwołanej w Londynie w dniach 5 – 6 lipca 1990 r. zaproponowano państwom rozpadającego się Układu Warszawskiego budowanie „permanentnych stosunków”, czyli nawiązywanie kontaktów i dialogu politycznego oraz wzmacnianie bezpieczeństwa europejskiego poprzez rozwój współpracy wojskowej. Koncepcję strategicznego sojuszu ogłoszono w trakcie trwającego 7 – 8 listopada 1991 r. szczytu NATO w Rzymie. W koncepcji tej na nowo zdefiniowano funkcje NATO w zachodzącym otoczeniu międzynarodowym oraz wyrażono zainteresowanie współpracą z państwami sąsiadującymi z obszarem NATO. Oficjalne Polskie kontakty nawiązały się 21 marca 1990 r. podczas wizyty ministra spraw zagranicznych K. Skubiszewskiego w Brukseli. Nawiązano także współpracę Sejmu RP ze Zgromadzeniem Północnoatlantyckim a w dniu 2 listopada 1990 r. Polska uzyskała status delegacji stowarzyszonej².

W listopadzie 1991 r. powołano Północnoatlantycką Radę Współpracy (NACC). Dzięki współpracy w ramach tej organizacji Polska zdołała utrwalić swą pozycję w mechanizmach wielostronnych konsultacji prowadzonych na tym forum.

Kolejnym etapem na drodze członkostwa Polski w NATO było utworzenie 11 stycznia 1994 r. w Brukseli mechanizmu „Partnerstwa dla Pokoju”(PdP)³ Program ten został opracowany przez dyplomację Stanów Zjednoczonych. Był również odpowiedzią na żądania m. in. Polski o przyspieszenie procesu przyjęcia jej do Sojuszu oraz stanowcze weto Rosji w sprawie jakiegokolwiek rozszerzania NATO. PdP zostało podstawą współpracy NATO z państwami stowarzyszonymi w OBWE na drodze do dostosowania ich struktur obronnych do standardów obowiązujących w sojuszu na potrzeby przyszłych operacji przeprowadzanych przez NATO i państwa stowarzyszone. Dokument Ramowy nie zawierał jednak gwarancji bezpieczeństwa.

Dnia 2 lutego 1994 roku Polska (po Rumunii i Litwie) przystąpiła do PdP będąc trzecim sygnatariuszem układu. Zaproponowana państwom Europy Środkowej i Wschodniej koncepcja Partnerstwa dla Pokoju spotkała się z krytyką ze strony Rosji. Argumentowano, iż jest to przejaw antyrosyjskich uprzedzeń i działanie dające Stanom Zjednoczonym czas do przygotowań „ekspansji na Wschód”. W wyniku negocjacji z rządem rosyjskim udało się dojść do porozumienia. Rosja 22 czerwca 1994 roku podpisała Dokument Ramowy Partnerstwo dla Pokoju (Partnership for Peace Framework

¹ Por. R. Zięba, KBWE/OBWE w polskiej polityce bezpieczeństwa, [w:] R. Kuźniar (red.), Polska polityka bezpieczeństwa 1989-2000, Warszawa 2001, s. 385

² Bliżej M. Tabor, Polska w NATO [w:] S. Parzymies, I. Rysińska, Polska w organizacjach międzynarodowych, Warszawa 2002, s. 70.

³ M. Wągrowska, Partnerstwo dla Pokoju, [w:] Studia i Materiały, nr 8, Warszawa, 1994, s. 4-5.

Document). Minister spraw zagranicznych podkreślał, iż według Rosji jest to krok naprzód w budowie systemu bezpieczeństwa zbiorowego⁴.

We wrześniu 1995 roku opublikowano „Studium o rozszerzeniu NATO”. Było oficjalnym stanowiskiem państw Sojuszu wobec tego problemu⁵. Zawarto w nim zasady i sposoby przyszłego rozszerzania NATO oraz możliwe szersze konsekwencje tego procesu na polu politycznym, wojskowym i strategicznym. Określono także wymagania w stosunku do kandydatów do członkostwa odnośnie budowy systemu politycznego na demokratycznych zasadach, gospodarki rynkowej, powtórzono wymóg cywilnej i demokratycznej kontroli sił zbrojnych oraz dodano gotowość do wypełniania obowiązków wynikających z przyszłego członkostwa w NATO.

Indywidualne rozmowy NATO z Polską rozpoczęły się od wizyty zespołu briefingowego Kwatery Głównej NATO, która odbyła się w dniach 14 – 15 października 1995 roku. Udzielono wówczas stronie polskiej wszystkich niezbędnych wyjaśnień odnośnie „Studium”. Następnie podjęto indywidualne konsultacje. W końcu stycznia 1996 r. sojusz przedstawił wytyczne tego procesu. Polska odpowiedziała na zaproszenie do zindywidualizowanego dialogu, przedstawiając Sojuszowi 4 kwietnia 1996 r. swój Indywidualny Dokument Dyskusyjny w sprawie rozszerzenia NATO. Składał się on z ośmiu części oraz dwóch aneksów, zawierających podsumowanie polskiego udziału w międzynarodowych misjach pokojowych oraz zestawienie postanowień dotyczących uznania granic, poszanowania integralności terytorialnej i praw mniejszości narodowych, pochodzących z traktatów, jakie Polska zawarła z sąsiadami. Przedstawione zostały polskie opinie i argumenty na rzecz rozszerzenia NATO, opisano polską wizję powiększonego Sojuszu i jego miejsce w architekturze bezpieczeństwa europejskiego, wskazując jednocześnie, jak Polska może się przyczynić do umocnienia NATO i w jakim stopniu wypełnia kryteria członkostwa⁶.

Po sesji Rady Północnoatlantyckiej 10 grudnia 1996 roku wydano komunikat, iż ostateczna decyzja odnośnie zaproszenia do rozmów akcesyjnych zostanie ogłoszona na szczycie NATO w Madrycie zaplanowanym na lipiec następnego roku⁷.

Historyczna dla Polski decyzja zapadła na szczycie NATO 8 lipca 1997 roku w Madrycie, na którym Sojusz Północnoatlantycki zdecydował o zaproszeniu Polski, Czech i Węgier do rozmów akcesyjnych. Ogłoszono to w komunikacie z posiedzenia a za główny cel postawiono podpisanie protokołów akcesyjnych w grudniu 1997 roku i zakończenie całego procesu ratyfikacyjnego do kwietnia 1999 roku, aby, jak to określono, „członkostwo weszło w życie w 50 rocznicę Traktatu Waszyngtońskiego”⁸.

3. STANOWISKO ROSJI WOBEC ROZSZERZENIA NATO

Stanowisko Rosji wobec rozszerzenia NATO zostało zajęte w raporcie Jewgienija Primakowa: „Projekt rozszerzenia NATO a rosyjskie interesy”. Z treści tego raportu wynika, iż Rosjanie obawiali się, że w wyniku poszerzenia Sojuszu

⁴ Z. Nowakowski, I. Protasowicki, *Bezpieczeństwo polityczno-militarne Polski po przystąpieniu do NATO*, [w:] K. Rajchel (red.), *Zeszyty Naukowe*, nr 1(6) 2007, Warszawa, 2007, s. 33.

⁵ Studium o rozszerzeniu NATO, [w:] *Studia i Materiały*, nr 30, Warszawa 1995.

⁶ M. Tabor, *Polska w (...)*, op.cit., s. 74.

⁷ *Rocznik Strategiczny 1997/1998*, Warszawa 1998, s. 247.

⁸ Biuletyn Departamentu Integracji z NATO – BBN, 15 lipca 1997, nr 1, s. 9-18.

Północnoatlantyckiego może dojść do powrotu „blokowej” polityki. Sugerowano trzy zasady konstruowania stanowiska władz wobec rozszerzenia: „NATO nie jest zagrożeniem dla Rosji; każde państwo ma prawo wzmacniać swoje bezpieczeństwo na dowolnej drodze; rozszerzenie NATO bez Rosji byłoby szkodliwe”.

Zaproponowana państwom Europy Środkowej i Wschodniej koncepcja Partnerstwa dla Pokoju spotkała się z natychmiastową krytyką ze strony Rosji. Argumentowano wówczas, iż jest to przejaw antyrosyjskich uprzedzeń i działań dających Stanom Zjednoczonym czas do przygotowań „ekspansji na Wschód”. W efekcie przeprowadzonych z rządem rosyjskim negocjacji doszło do porozumienia. 22 czerwca 1994 roku Rosja podpisała *Dokument Ramowy Partnerstwo dla Pokoju* (*Partnership for Peace Framework Document*)⁹.

W maju 1995 roku strona rosyjska formalnie zaakceptowała indywidualną umowę o współpracy Rosji w ramach PdP a Waszyngton przystał na przyznanie Rosji specjalnego statusu w kontaktach z Sojuszem. Mimo, iż nie oznaczało to przyjęcia propozycji Prezydenta Borysa Jelcyna o natowsko-rosyjskich gwarancjach dla regionu (list wysłany do rządów koalicji „2+4” w 1993 roku mógł z jednej strony oznaczać próbę stworzenia nowych stref wpływów w Europie – nowa Jałta, lub prośbę o nieizolowanie Rosji), władze rosyjskie nie sprzeciwiały się więcej poszerzeniu Sojuszu. W celu instytucjonalizacji zawartego porozumienia 27 maja 1997 roku podpisano *Akt stanowiący o wzajemnych stosunkach, współpracy i bezpieczeństwie między NATO a Federacją Rosyjską*¹⁰.

4. AKCESJA POLSKI DO NATO I NOWE GWARANCJE BEZPIECZEŃSTWA

Rozmowy akcesyjne z przedstawicielami Polski i NATO odbyły się we wrześniu i październiku 1997 r. Pierwsza runda rozmów dotycząca zobowiązań politycznych i prawnych, które Polska musiała podjąć, aby stać się członkiem Sojuszu. Druga runda dotyczyła zagadnień wojskowych, kolejna poświęcona była zobowiązaniom finansowym związanym z członkostwem, natomiast ostatnia, która odbyła się 23 października 1997 r. dotyczyła spraw formalnych, w tym uzgodnienia treści listu Ministra Spraw Zagranicznych Polski do Sekretarza NATO. Odnośnie akceptacji zobowiązań wynikających z pewnego członkostwa w Sojuszu.¹¹

Zespół negocjacyjny prowadzący rozmowy poznał mechanizmy i procedury wewnątrz NATO. Złożył także szczegółowe oświadczenia dotyczące wywiązywania się Polski ze zobowiązań wobec Sojuszu.

Kolejnym krokiem było przekazanie 14 listopada 1997 r. Zastępcy Sekretarza Generalnego NATO listu Ministra Spraw Zagranicznych RP, w którym zadeklarowano gotowość Polski do wypełnienia w trakcie rozmów akcesyjnych obowiązków członka Sojuszu. List stał się dokumentem prawa międzynarodowego i stanowił podstawę przyjęcia przez państwa członkowskie NATO protokołu akcesyjnego. Negocjacje

⁹ A. Kozyrev, Russian and NATO: A Partnership for a United and Peaceful Europe, [w:] NATO Review, Kwiecień 1994.

¹⁰ Por. E. Stadtmüller, *Pożegnanie z nieufnością? Rozszerzenie NATO i UE a stosunki polsko-rosyjskie w kontekście bezpieczeństwa europejskiego*, Wrocław 2003.

¹¹ R. Smoleń, *Bilans negocjacji Polska-NATO*, [w:] Biuletyn Departamentu Integracji z NATO – BBN, 1 listopada 1997, nr 6, s. 26-29.

zakończyły się 27 listopada 1997 r., gdy Sekretarz Generalny NATO J. Solana przekazał Premierowi RP J. Buzkowi list, który państwa „szesnastki” uznały, że Polska jest już gotowa do członkostwa w NATO.

Podpisanie protokółów do Traktatu Północnoatlantyckiego o przystąpieniu Polski, Czech i Węgier nastąpiło w Brukseli 16 grudnia 1997 r.

Decyzja o włączaniu nowych członków do działalności Sojuszu zapadła już po podpisaniu protokółów, przed rozpoczęciem procesu ratyfikacji. Przedstawiciele Polski, Czech i Węgier od stycznia 1998 roku zaczęli uczestniczyć w posiedzeniach większości komitetów i innych komórek organizacyjnych, w tym także Komitetu Wojskowego, nie byli jednak zapraszani na posiedzenia Komitetu Planowania Jądrowego, Stałej Wspólnej Rady NATO-Rosja i Komisji NATO-Ukraina. Udział w pracach NATO jeszcze wymagał każdorazowo zgody wszystkich państw „szesnastki”.

Procesy ratyfikacyjne trwały od lutego do grudnia 1998 roku. Największe kłopoty były z ratyfikacją przez Senat USA, która nastąpiła po wielomiesięcznych przygotowaniach i licznych sporach 30 kwietnia 1998 roku stosunkiem głosów 80:19, co zostało uznane za sukces zwolenników rozszerzenia Sojuszu¹².

Dnia 29 stycznia 1999 r. Sekretarz Generalny NATO J. Solana w imieniu wszystkich państw należących do Sojuszu przesłał list polskiemu Ministrowi Spraw Zagranicznych B. Gieremkowi zapraszający Polskę do Traktatu Północnoatlantyckiego. 17 lutego 1999 roku Sejm RP i Senat uchwaliły ustawę upoważniającą prezydenta do ratyfikacji Traktatu. Akt ratyfikacyjny z asygnatą premiera Jerzego Buzka 26 lutego 1999 roku został podpisany przez prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego i tym samym zakończyła się w Polsce procedura ratyfikacji Traktatu.

Polska, Czechy i Węgry stały się pełnoprawnymi członkami Sojuszu 12 marca 1999 roku po przekazaniu sekretarzowi Stanu USA dokumentów ratyfikacyjnych Traktatu.

27 maja 1999 roku Prezydent RP ratyfikował wraz z Traktatem Waszyngtońskim umowy:

- ⇒ Umowa między Państwami-Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotycząca statusu ich sił, sporządzona w Londynie dnia 19 czerwca 1951 r., Protokół dotyczący statusu międzynarodowych dowództw wojskowych ustanowionych na podstawie Traktatu Północnoatlantyckiego, sporządzony w Paryżu dnia 28 sierpnia 1952 r.,
- ⇒ Umowa dotycząca statusu Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, przedstawicieli narodowych i personelu międzynarodowego, sporządzona w Ottawie dnia 20 września 1951 r.,
- ⇒ Umowa w sprawie statusu przedstawicielstw i przedstawicieli państw trzecich przy Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, sporządzona w Brukseli dnia 14 września 1994 r.,
- ⇒ Umowa między Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego o ochronie informacji, sporządzona w Brukseli dnia 6 marca 1997 r.,
- ⇒ Umowa o wzajemnej ochronie tajemnicy wynalazków dotyczących obronności, w przypadku których zostały złożone wnioski o udzielenie patentów, sporządzona w Paryżu dnia 21 września 1960 r.,
- ⇒ Umowa Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego o przekazywaniu informacji technicznej dla celów obronnych, sporządzona w Brukseli dnia 19 października 1970 r.

---

¹² B. Winid, *Rozszerzenie NATO w Kongresie Stanów Zjednoczonych 1993-1998*, Warszawa 1999, s. 99-118.

**NEW SECURITY GUARRANTEES IN POLAND
IN THE XXI CENTURY – CHOSEN PROBLEMS**

The article presents the conditions and the process of Poland's accession to NATO, Russia's opinion about NATO's expansion role of Poland in North Atlantic Treaty and Poland's accession to NATO, moreover new national security guarantees for free democratic Poland.